

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ (1950-1955)

Γιώργος Αγγελετόπουλος
*Προϊστάμενος Γραφείου Τύπου
της Πρεσβείας της Ελλάδος στην Κύπρο*

Στις 7 Ιουλίου του περασμένου έτους (2009), ο γνωστός Τ/Κ δημοσιογράφος Χασάν Χάστουρερ δημοσίευσε στην εφημερίδα «Χαραυγή» δηλώσεις του βετεράνου Τούρκου διπλωμάτη Ιλτέρ Τουρκμέν, ο οποίος έχει χρηματίσει και υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας. Όπως αποκαλύπτει ο νεαρός διπλωμάτης το 1950 Τουρκμέν, τότε οι υποθέσεις της Κύπρου και των Τ/Κ ανήκαν στην Διεύθυνση Μειονοτήτων του τουρκικού Υπουργείου εξωτερικών. Μια μέρα, είδε ένα διπλωμάτη φίλο του που δούλευε στη διεύθυνση εκείνη να τρέχει στον διάδρομο σε κατάσταση πανικού και, όπως ήταν φυσικό, τον ρώτησε τι συμβαίνει, για να λάβει απάντηση:

«Ο Υπουργός θέλει πληροφόρηση για την Κύπρο κι εμείς δεν έχουμε φάκελο και πληροφορίες για το νησί. Τρέχω, λοιπόν, στη βιβλιοθήκη να βρω και να συνθέσω πληροφορίες για την Κύπρο από εγκυκλοπαίδειες και να ετοιμάσω την έκθεση για τον υπουργό»¹.

Αν και στη μαρτυρία του αυτή ο Τουρκμέν δεν διευκρινίζει εάν το συγκεκριμένο περιστατικό έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της κυβερνητικής θητείας του Ρεπουμλικανικού Λαϊκού Κόμματος ή μετά την εντυπωσιακή νίκη που κατήγαγε το Δημοκρατικό Κόμμα του Αντνάν Μεντερές τον Μάιο του 1950, η εικόνα που παρουσιάζει η τουρκική εξωτερική πολιτική στο Κυπριακό το συγκεκριμένο έτος, δεν πρέπει να απέχει και πολύ από την περιγραφή αυτή. Είναι γνωστές στους μελετητές του Κυπριακού

¹ Hassan Hastourer, *Yıl 1950... TC Disisleri Bakanligi'nda Kibris Dosyasi bile yok*, (Έτος 1950... Στο ΥΠΕΞ της Τουρκικής Δημοκρατίας δεν υπάρχει ούτε καν φάκελος για την Κύπρο), Havadis(7-7-2009).

οι τοποθετήσεις τόσο του υπουργού Εξωτερικών Νετζμεττίν Σαντάκ (Ρ. Λ.Κ.), στις 23 Ιανουαρίου του 1950 στη Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση όσο και του επόμενου ΥΠΕΞ, Μεχμέτ Φουάτ Κιοπρουλού (Δ.Κ.) στους δημοσιογράφους στις 20 Ιουνίου του ίδιου έτους. Αξίζει, ωστόσο τον κόπο να εξετάσουμε λίγο προσεκτικότερα την περίσταση, αλλά και οι υπόλοιπες που ακολούθησαν, καθώς είναι ιδιαίτερες αποκαλυπτικές για τον τρόπο που βαθμιαία συγκροτήθηκε εκ του μηδενός η τουρκική εξωτερική πολιτική για το Κυπριακό κατά τα πρώτα αυτά χρόνια.

Την 23η Ιανουαρίου, λοιπόν, μια κρύα ημέρα του χειμώνα του 1950, ενώ στην τουρκική Βουλή η ημερήσια διάταξη προέβλεπε την επικύρωση ορισμένων εμπορικών συμφωνιών που είχε συνάψει η Τουρκία με ξένες χώρες, έλαβε τον λόγο εκτός ημερήσιας διάταξης ένας εκ των γνωστών βουλευτών του κυβερνώντος Ρεπουμλικανικού Λαϊκού Κόμματος, ο Τζεβντέτ Κερίμ Ιντζένταγι (βουλευτής Σινώπης). Ο Ιντζένταγι ανέβηκε στο βήμα κρατώντας στα χέρια του δύο μικρά μπουκάλια, τα οποία όπως αποκάλυψε, περιείχαν το δώρο που του είχαν δώσει πριν από 17 χρόνια, το 1933, Τουρκοκύπριοι που σπούδαζαν ή εργάζονταν στην Κωνσταντινούπολη. Τότε, με αφορμή τη συμπλήρωση 10 χρόνων από την ανακήρυξη της Τουρκικής Δημοκρατίας Τούρκοι από κάθε νομό της Ανατολίας είχαν στείλει χώμα από την πατρίδα τους. Οι συγκεκριμένοι Τ/Κ είχαν στείλει και το ...αίμα τους, με το αιτιολογικό ότι «εφόσον το χώμα των εδαφών μας δεν μας ανήκει, αποταθήκαμε στον αρχίατρο του νοσοκομείου Τζεράχπασα, δώσαμε αίμα και το βάλαμε σ' αυτό εδώ το μπουκαλάκι». Ο Ιντζένταγι ζήτησε να τοποθετηθεί και αυτό στα θεμέλια του μανσολείου του Ατατούρκ που τότε ανεγειρόταν.

Λαμβάνοντας τον λόγο ν' απαντήσει εκ μέρους του Πρωθυπουργού Σεμσεντίν Γκιουναλτάϊ, ο υπουργός Εξωτερικών Νετζμεττίν Σαντάκ, αφού σημείωσε πως «κατανοεί τη σκέψη και τα συναισθήματα» του προλαλήσαντος βουλευτή, ανέφερε τα ακόλουθα, σχολιάζοντας και τα συλλαλητήρια που λάμβαναν χώρα για το Κυπριακό:

«Αγαπητοί φίλοι, δεν υφίσταται ζήτημα που να ονομάζεται Κυπριακό. Το έχω αναφέρει και λίγο καιρό πριν όταν απαντούσα σε ερωτήσεις δημοσιογράφων. Και τέτοιο ζήτημα δεν υφίσταται διότι η Κύπρος βρίσκεται υπό την κυριαρχία και τη διοίκηση της Αγγλίας και γνωρίζουμε ότι η Αγγλία δεν έχει την παραμικρή πρόθεση ή τάση να παραχωρήσει αυτό το νησί σε άλλο κράτος. Για το ζήτημα αυτό είμαστε εντελώς βέβαιοι. Οποιαδήποτε κίνηση και αν γίνεται στην Κύπρο δεν αλλάζει, δεν πρόκειται ν' αλλάξει αυτήν την κατάσταση. Κατά συνέπεια, οι νέοι μας που οργανώνουν συλλαλητήρια και διαδηλώσεις αδί-

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ (1950-1955)

κως αναστατώνονται και ματαίως κουράζονται, σας το έχω πει και το επαναλαμβάνω. Θα ήθελα όμως να επιστήσω την προσοχή σας και στο εξής: Για ζητήματα εξωτερικής πολιτικής όπως το συγκεκριμένο, οι διαδηλώσεις δεν είναι πάντοτε ωφέλιμες, αντιθέτως κάποτε μπορεί να βλάψουν το κράτος. Δεν θα ήταν δυνατόν να μην επικροτήσω τις ευγενικές ανησυχίες των νέων μας, όμως στις διαδηλώσεις αυτές είναι πιθανόν οι νέοι να μην περιοριστούν στο πλαίσιο της εννόμου τάξεως. Άπαξ και παρασυρθούν, αναστατωθούν και κινητοποιηθούν, μπορεί να εισχωρήσουν ανάμεσά τους διάφορα προβοκατόρικά στοιχεία, να βλάψουν τα υψηλά συμφέροντα της πατρίδας μας και να προβούν επιτηδες σε εκδηλώσεις που θα βλάψουν τις εξωτερικές μας σχέσεις και τις φιλίες μας. Βλέπουμε τέτοια παραδείγματα».

Ο Ιντζένταγι που ξαναπήρε τον λόγο, προέβη σε μία «πατριδοκάπηλη»² ομιλία, στην οποία μεταξύ άλλων πρωτοεμφανίζεται για την Κύπρο το επιχείρημα ότι είναι «από γεωγραφικής απόψεως προέκταση της Ανατολίας, ένα μέρος που βρίσκεται 44 μίλια στα ανοικτά των ακτών μας, {...} το οποίο κατακτήθηκε επανειλημμένως από τους Μουσουλμάνους και τους Τούρκους, μετετράπη σε πατρίδα και διοικήθηκε». Αφού ευχαρίστησε τον Σαντάκ για την απάντησή του και συμμερίστηκε την αιτιολόγηση ότι η Αγγλία δεν πρόκειται να εγκαταλείψει την Κύπρο, σημείωσε χαρακτηριστικά: «Μια μέρα, ωστόσο, ένα νοήμων κράτος όπως η Αγγλία, ένα έθνος όπως το αγγλικό, το οποίο έχει εγκολπωθεί την τουρκική φιλία, θα εκτιμήσει σε ποιον πρέπει να δοθεί το νησί». «Στο Τουρκικό Έθνος» ακούστηκαν φωνές από την αίθουσα, με τον Ιντζένταγι να απαντά: «Οπωσδήποτε στο τουρκικό έθνος», ενώ ο βουλευτής Τούντζελι, Νετζμεττίν Σαχίρ Σιλάν πρόσθεσε: «Μαζί με τα δωδεκάνησα»...³.

Η συζήτηση που παρατέθηκε είναι χαρακτηριστική από πολλές απόψεις. Ο Τ/ΥΠΕΞ

² Όπως τον χαρακτήρισε ο παρών στην αγόρευση του Ιντζένταγι, πρέσβης Μαχμούτ Ντακερντέμ, βλ. Mahmut Dikerdem, Ortadogu, da Dervim Yillari (Ta Χρόνια της Επανάστασης στη Μέση Ανατολή) (Istanbul: Cem Yayinevi, 1990), σελ. 121.

³ Αναλυτικά για τη συζήτηση της 23ης Ιανουαρίου, βλ. Ayin Tarihi, 23 Μαΐου 1950, προσβάσιμο διαδικτυακά από την ιστοσελίδα της τουρκικής Γενικής Γραμματείας Τύπου-Εκδόσεων και Πληροφόρησης, www.byegm.gov.tr. Το περιστατικό αφηγούνται επίσης στα βιβλία του ο πρέσβης Μαχμούτ Ντακερντέμ, ό.π., σελ. 121-122, καθώς και ο καθηγητής Χιουσέιν Μπαγτζί, βλ. Huseyin Bagci, *Turk Dis Politikasinda 1950'li Yillar* (Η Δεκαετία του 1950 στην Τουρκική Εξωτερική Πολιτική) (Ankara: O.D.T.U. Gelistirme Vakfi, 2007³).

Ν. Σαντάκ αισθάνεται την ανάγκη να απαντήσει για το θέμα της Κύπρου, πέραν από τη διασύνδεσή του με τη βούληση της Βρετανίας και για τις νεανικές διαδηλώσεις που λάμβαναν χώρα. Η μαρτυρία που δίνει ο Ιντζένταγι για το προ 17ετίας δώρο των Τ/Κ της Κωνσταντινούπολης φανερώνει ότι υπήρχαν από τότε μέλη της τουρκοκυπριακής παροικίας στην Τουρκία που επιζητούσαν ένα περισσότερο έντονο ενδιαφέρον της τελευταίας για τους Τουρκοκυπρίους του νησιού⁴. Πράγματι, μετά την τουρκική μεταπολίτευση του 1923, σταδιακά ξεκίνησε μία τάση εντονότερης πολιτικοποίησης των Τουρκοκυπρίων με κύρια χαρακτηριστικά την υιοθέτηση των ριζοσπαστικών αλλαγών που υιοθετούνταν σε κάθε έκφραση του δημόσιου, πολιτικού και κοινωνικού βίου στην Τουρκία του Ατατούρκ. Εμβληματική μορφή της ριζοσπαστικοποίησης αυτής ήταν ο Νετζατί Όζκαν⁵ και η εφημερίδα *Soz* (Λόγος). Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το 1942, ιδρύεται από τον μετέπειτα πρώτο Αντιπρόεδρο της Κυπριακής δημοκρατίας, Φαζίλ Κιουτσούκ, η εφημερίδα «Χαλκίν Σεσί», ενώ το επόμενο έτος ο ίδιος συμβάλλει στην ίδρυση της «Οργάνωσης τουρκικής Μειονότητας Νήσου Κύπρου», η ΚΑΤΑΚ, σύμφωνα με τα αρχικά της στα τουρκικά. Ήταν ο δεύτερος πολιτικός σχηματισμός των Τουρκοκυπρίων μετά το «Εθνικό Μέτωπο» που είχε ιδρυθεί το 1926. Ο Κιουτσούκ ιδρύει το 1944 το «Εθνικό Τουρκικό Κόμμα Κύπρου» (Kibris Milli Turk Partisi), ενώ αντίστοιχη πορεία συλλογικής συγκρότησης σε ανεξάρτητους φορείς ακολουθούν και οι Τουρκοκύπριοι εργάτες, οι οποίοι ιδρύουν το 1945 την «Οργάνωση Εργατικών Ενώσεων Τουρκοκυπρίων» (Kibris Turk Isci Birlikleri Kurum). Το κύριο βάρος, όμως της «διαφώτισης» στην Τουρκία εναντίον του στόχου της Ένωσης που επιδίωκαν οι Ελληνοκύπριοι, σήκωσαν δύο οργανώσεις: Η «Ομοσπονδία Τουρκικών Οργανώσεων Κύπρου» (Kibris Turk Kurumlari Federasyonu) και η «Τουρκική Εθνική Ένωση» (Turk Milli Birligi) που ιδρύθηκαν το 1949 ως πλατφόρμες των τουρκοκυπριακών οργανώσεων και κοιμάτων που αντιτίθονταν στην Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα⁶. Αυτές ήταν που οργάνωσαν το μεγάλο συλλαλητήριο στη Λευκωσία στις 12 Δεκεμβρίου 1949, ως απάντηση στη κλμακούμενη εθνική δραστηριοποίηση του συνό-

⁴ Ο Suha Bolukbasi κάνει λόγο για 9.310 Τουρκοκυπρίους από το σύνολο των 62.000 που κατοικούσαν τότε στην Κύπρο, οι οποίοι «ενθαρρύνθηκαν» να μεταναστεύσουν στην Τουρκία μετά την εγκαθίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, βλ. Suha Bolukbasi, "The Johnson Letter Revisited", *Middle Eastern Studies*, vol. 29, No 3 (July 1993): σελ. 505-525. Αντιστοίχως ο Ντικερντέμ αναφέρει ότι αυτοί που έθεσαν στην τουρκική Βουλή το θέμα περί τουρκικότητας της Κύπρου δια στόματος Ιντζένταγι, ήταν Τουρκοκύπριοι Φοιτητές που δραστηριοποιούνταν εντός νεολαϊστικών οργανώσεων, ό.π., σελ. 123.

⁵ Για τον Όζκαν και την περίοδο αυτή βλ. αναλυτικά Altay Nevzat, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus: The First wave*, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, University of Oulu, 2005, σελ. 338-388

⁶ Rasim Koc, Kibris Basininda kibris olaylari, (Τα γεγονότα της Κύπρου στον Τύπο της Κύπρου) (Istanbul: Dogu Kutuphanesi, 2006), σελ. 15-21, με ορισμένα λάθη στις χρονολογίες.

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ (1950-1955)

λου τότε των Ελληνοκυπρίων για την Ένωση, η οποία κατέληξε στο δημοψήφισμα του Ιανουαρίου 1950⁷.

Αλλά και στην Τουρκία, ήδη από το 1948 υπήρχαν ευήκοα ώτα να ακούσουν τέτοιου είδους εκκλήσεις: Την 1η Μαΐου εκδίδεται από τον Σεντάν Σιμάβι η εφημερίδα «Χιουρριέτ» (Hurriyet, Ελευθερία), η οποία επρόκειτο να διαδραματίσει κομβικό ρόλο στην αναμόχλευση όχι μόνο του πολιτικού ενδιαφέροντος, αλλά και του μίσους των τουρκικών μαζών για την Κύπρο⁸. Όπως αναφέρει ο εργαζόμενος στην εφημερίδα του Χικμέτ Μπιλ, στον οποίο θα επανέλθουμε παρακάτω, ο Σιμάβι πρωτοανέπτυξε ενδιαφέρον για την Κύπρο κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού του στη Μεσόγειο το καλοκαίρι του 1948, όταν έφτασε και στη Λεμεσό και «επηρεάστηκε από την κατάσταση των Τουρκοκυπρίων»

⁷ Στο ίδιο, σελ. 72.

⁸ Όπως ορθά πληροφορεί ο Αλέξης Αλεξανδρής, ο Σιμάβι, ο οποίος ανήκει στην ισχυρή ομάδα των εξισλαμισμένων εβραίων (domme), ενισχύθηκε ποικιλοτρόπως από την Αγγλία, η οποία τον προμήθευσε με τις πιο σύγχρονες τυπογραφικές εγκαταστάσεις της εποχής εκείνης. Η εφημερίδα, εκφράζοντας προφανώς τα τουρκικά αισθήματα για την Ελλάδα, τον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης και της Κύπρου, καθώς και το Πατριαρχείο, γνώρισε μεγάλη κυκλοφοριακή επιτυχία και από τα 11.000 φύλλα του 1948 έφθασε τα 200.000 με την έναρξη της κυπριακής κρίσης και περισσότερα από 650.000 φύλλα την περίοδο της τουρκικής εισβολής, βλ. Αλέξης Αλεξανδρής, «Το Μειονοπικό Ζήτημα 1954-1978», στο συλλογικό Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-19879 Αθήνα: Γνώση, 1991), σελ. 495-496.

με τους οποίους μίλησε. Έτσι στις 18 Αυγούστου 1948 δημοσιεύει το πρώτο του κύριο άρθρο για το Κυπριακό, με το οποίο καλεί την τουρκική κυβέρνηση να απαιτήσει δικαιώματα επί της Κύπρου. Θα ακολουθήσουν και άλλα χαρακτηριστικά: Στις 23 Οκτωβρίου 1948, με τίτλο «Οι Τουρκοκύπριοι», στις 26 Δεκεμβρίου 1948, με τίτλο «Για την Κύπρο» στις 13 Σεπτεμβρίου 1949, με τίτλο «το Μέτωπο των Τουρκοκυπρίων», στις 15 Δεκεμβρίου 1949, με τίτλο «Το Τηλεγράφημα που ήλθε από την Κύπρο» και στις 13 Οκτωβρίου 1953, με τίτλο «Κύπρος και Αντιπολίτευση». Σ' αυτά ο Σιμάβι επέκρινε την τουρκική κυβέρνηση για την αδιαφορία της, υποστήριζε ότι η Κύπρος αποτελεί «ένα κομμάτι της πατρίδας», καλούσε τους Τουρκοκυπρίους να συγκροτήσουν μέτωπο εναντίον των Ελλήνων και γενικότερα προσπαθούσε να εκμεταλλευθεί τα εθνικά αισθήματα της τουρκικής κοινής γνώμης⁹. Τις προσπάθειες αυτές θα συνδράμουν από την πρώτη στιγμή στην Τουρκία η «Εθνική Φοιτητική Ομοσπονδία Τουρκίας» (Türkiye Milli Talebe Federasyonu), καθώς και η «Εθνική Ένωση Τούρκων Φοιτητών» (Millî Türk Talebe Birliği), οι οποίες θα συμβάλουν αργότερα στη δημιουργία της διαβόητης οργάνωσης «Η Κύπρος είναι Τουρκική».

Για να επανέλθουμε στη συζήτηση της τουρκικής Εθνοσυνέλευσης της 23ης Ιανουαρίου 1950, ένα δεύτερο σημείο που αξίζει να προσεχθεί είναι ότι η συζήτηση λαμβάνει χώρα μία μόλις ημέρα μετά τη δεύτερη Κυριακή του ενωτικού δημοψηφίσματος στην Κύπρο. Είναι γνωστό ότι ο κυβερνήτης Άντριου Ράιτ είχε δηλώσει προκαταβολικά στην επιστολή του προς τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Β΄ της 17ης Δεκεμβρίου 1949 ότι το «δημοψήφισμα» «δεν θα είχε ουδέν πρακτικό αποτέλεσμα», καθ' ότι το «κοινόν» καλείται «να επηρεάσει διά της συσσώρευσης υπογραφών την έκβαση ζητήματος το οποίον δεν γεννάται». Σε μια αξιοπρόσεκτα αντίστοιχη στάση, ο Τ/ΥΠΕΞ Σαντάκ δεν προβαίνει σε καμία διεκδίκηση για την Κύπρο, στον βαθμό που η Βρετανία δεν εκδηλώνει διάθεση να εγκαινιάσει μία παράνομη συζήτηση. Το θέμα για την Τουρκία είναι κλειστό, λοιπόν, δυνάμει της στάσης της Βρετανίας και όχι γενικότερα ως θέση αρχής από την οποία ουδέποτε θα επιθυμούσε να μετακινήθει.

Στο ίδιο αυτό πλαίσιο θα κινηθεί και η επόμενη κυβέρνηση του Αντνάν Μεντερές. Ο νέος υπουργός Εξωτερικών Αλί Φουάτ Κιοπρουλού, επιστρέφοντας στην Τουρκία από μία περιοδεία στην Ευρώπη, περνά από την Αθήνα, όπου απαντώντας σε ερωτήσεις δημοσιογράφων, αρνείται πως υπάρχει θέμα Κύπρου «μεταξύ Τουρκίας

⁹ Hifzi Topuz, II Mahmut tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, (Ιστορία του Τουρκικού Τύπου από τον Μαχμούτ II στις Εταιρείες Holding) (İstanbul:Remzi Kitabevi, 2003), σελ. 213-214.

και Ελλάδα». Παρομοίως ότι «προς το παρόν δεν γνωρίζουμε κάτι για ένα ζήτημα που να ονομάζεται Κυπριακό, διότι και η ελληνική κυβέρνηση δεν ασχολείται επισήμως με αυτό. Κατά συνέπεια, και το Υπουργείο μας των εξωτερικών δεν έχει λάβει επισήμως γνώση ενός τέτοιου θέματος»¹⁰. Τον Φεβρουάριο του 1951, επίσης, μιλώντας στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση, ο Κιοπρουλού δήλωνε ότι «δεν θεωρούμε ότι τίθεται ζήτημα να υπάρξει τώρα ή στο μέλλον οποιαδήποτε μεταβολή στο καθεστώς της Ανατολικής Μεσογείου. Μπορώ μόνο με ειλικρίνεια να σας πω ότι η Τουρκία και η Ελλάδα, με την οποία έχουμε συνάψει τις πιο στενές φιλικές σχέσεις, απέναντι στην καταστροφή ενός πολέμου που απειλεί τα δημοκρατικά έθνη στη σημερινή παγκόσμια κατάσταση, έχουν περίπου ενωθεί με κοινή μοίρα»¹¹.

Όπως γίνεται αντιληπτό από τις τοποθετήσεις του Κιοπρουλού, θέμα Κύπρου δεν υπήρχε «επισήμως» για την Τουρκία στον βαθμό που δεν το έθετε «επισήμως» η Ελλάδα, ενώ προτασσόταν η ανάγκη «φιλίας» με την τελευταία στη δύσκολη περίοδο όξυνσης του διπολισμού στο παγκόσμιο σκηνικό του Ψυχρού Πολέμου που αναδυόταν. Άλλωστε στη συγκυρία αυτή, η Τουρκία είχε αποφασίσει να αποστείλει 4.500 στρατιώτες στην Κορέα, σε μια ασυνήθιστη για την πρόσφατη ιστορία της κίνηση, με προφανή στόχο να προσεγγίσει ακόμη περισσότερο στη δυτική συμμαχία. Το αίτημα της ανασφάλειας, όμως, έναντι της Σοβιετικής Ρωσίας δεν θα ξεπεραστεί παρά μόνο με την ευόδωση του στόχου της να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ, τον Φεβρουάριο του 1952. Το μοτίβο, λοιπόν, αυτό της «φιλίας» με την επίσης και ταυτόχρονα ενταχθείσα στο ΝΑΤΟ Ελλάδα, θα αποτελέσει σύνθετο μοτίβο της επιχειρηματολογίας στον τουρκικό Τύπο την περίοδο που θα ακολουθήσει, όταν η Ελλάδα θα κατηγορείται ότι «θυσιάζει τη φιλία αυτή και δεν αναλογίζεται ότι το Κυπριακό χρησιμοποιείται ως αφορμή από τις δυνάμεις του κομμουνισμού που επιβουλεύονται την ειρήνη», προκειμένου να δυναμτίσουν την ενότητα του «ελεύθερου κόσμου»¹².

Τα πράγματα οδηγήθηκαν σε μια πρώτη ένταση μετά τη δήλωση του Έλληνα Πρωθυπουργού Σοφοκλή Βενιζέλου στο Ελληνικό Κοινοβούλιο τον Φεβρουάριο του 1951 ότι δεν πρόκειται να υπάρξει υποχώρηση στο θέμα της Κύπρου. Παρά το γεγονός ότι ο Έλληνας Πρωθυπουργός δεν έθετε άμεσα θέμα Κύπρου, προτιμώντας και αργότερα, τον Μάρ-

¹⁰ Mustafa Albayrak, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası 1950-1960" (Οι Πολιτικές της Τουρκίας για την Κύπρο 1950-1960), Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, τεύχος 46, τομ. XVI, Μάρτιος 2000, σελ. 249-277.

¹¹ Mehmet Gonlubol, Cem Sar, Oylarla Türk Dis Politikası 1919-1973 (Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1919-1973), (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, 1982), σελ. 351

¹² Βλ. ενδεικτικά Hikmet Bayur, "Yunan Disisleri Bakaninin Ziyareti Dolayısıyla..." (Με Αφορμή την Επίσκεψη του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών), Kudret, 30 Ιανουαρίου 1952.

τιο, να το θίξει στη Βρετανία με πολύ μετριοπαθείς όρους¹³, οι «εκπρόσωποι των Τουρκοκυπρίων στην Τουρκία» απέστειλαν τηλεγράφημα στον Πρόεδρο της Τουρκίας, στον Πρωθυπουργό, στον Τ/ΥΠΕΞ και στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση, ζητώντας την υποστήριξή τους, προκειμένου η Κύπρος «να γίνει μια δεύτερη Αλεξανδρέττα στην τουρκική ιστορία...» Επιρρωτικά σ' αυτούς ήλθε το δημοσίευμα του Σιμάβι, με το οποίο ο τελευταίος, απευθυνόμενος στον Τ/ΥΠΕΞ Κιοπρουλού, ζήτησε είτε να αναπροσαρμόσει την πολιτική της Τουρκίας στο ζήτημα, είτε να γνωρίσει στους «αρίλους» Έλληνες τα όριά τους, διότι η τουρκική κοινή γνώμη δεν θα ανεχθεί άλλη προσβολή¹⁴...

Ο Σιμάβι με το άρθρο του αυτό, θίγει μεταξύ άλλων και ένα ζήτημα το οποίο, όπως είδαμε, είχε απασχολήσει και τον Νετζμεττίν Σαντάκ πριν ένα περίπου χρόνο: Οι διαδηλώσεις, προερχόμενες κυρίως από τουρκοκυπριακής καταγωγής νέους, η πίεση που ασκούσαν μέσω αυτών στις εκάστοτε τουρκικές κυβερνήσεις να υιοθετήσουν πιο ενεργή στάση στην Κύπρο, αλλά και τα όρια της «υπομονής» τους. Πιο πάνω αναφέρθηκαν περιληπτικά οι βασικές οργανώσεις στις οποίες δραστηριοποιούνταν σε Κύπρο και Τουρκία. Αυτό που δεν είναι ευρέως γνωστό, όμως, είναι ότι στις τάξεις τους συμμετείχαν πολιτικά δραστήριοι οπαδοί του Παντουρκισμού, οι οποίοι είχαν υποστηρίξει τη ναζιστική Γερμανία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τους οποίους αναγκάστηκε να δικάσει και να καταδικάσει το 1944 η τουρκική κυβέρνηση, όταν πλέον είχε διαφανεί καθαρά η έκβαση του πολέμου θα ευνοούσε τους συμμάχους¹⁵. Ένας εξ αυτών, ο στρατηγός Αλί Ιχσάν Σαμπίς, βουλευτής Αφιόν Καραχισάρ του Κυβερνώντος Δημοκρατικού Κόμματος, κατέθεσε επερώτηση προς τον Υπουργό Εξωτερικών στις 5-9-1952, με την οποία ζητούσε να πληροφορηθεί, μετά από ορισμένες διαδηλώσεις που είχαν γίνει στην Αθήνα και στον Πειραιά για την Κύπρο, τότε θα δηλώσει η κυβέρνηση ότι έχει και η Τουρκία «σκέψεις και επιδιώξεις» για το νησί και ότι ενδιαφέρεται η διαβίωση τής εκεί «σημαντικής τουρκικής μειονότητας» να γίνεται «πάντοτε σε πλαίσιο ασφάλειας και

¹³ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Στρατηγικές του Κυπριακού. Η Δεκαετία του 1950, (Αθήνα: Πατάκης, 2005), σελ.336.

¹⁴ Albayrak, σελ. 251.Koc, σελ.73-74.Sedat Simavi, "Yine Turk Kibris"(Και πάλι η Τουρκική Κύπρος), Hurriyet, 25 Φεβρουαρίου 1951.

¹⁵ Για τις δίκες του 1944, αλλά και την τελική αθώωση των κατηγορουμένων κατόπιν έφεσης το 1946-1947, βλ. Jakob Landau, Παντουρκισμός. Το Δόγμα του Τουρκικού επεκτατισμού, (Αθήνα: Θετίλη, 1985), σελ.149-159, όπου και αναφορά για διασύνδεσή τους με τους Τουρκοκυπρίους. Για το τελευταίο θέμα, βλ. και Niyazi Kizilyurek, "Rauf Denktas ve Kibris Turk Milliyetcilligi"(Ο Ραούφ Ντενκτάς και ο Τουρκοκυπριακός Εθνικισμός), στο Tanir Bora(ed.), Modern Turkiye de Siyasi Dusunce-Milliyetcilik,(Istanbul:iletism Yayinlari, 2003), σελ.334-344.

ευημερίας». Εκμεταλλευόμενος το ψυχροπολεμικό κλίμα της εποχής, αλλά και εκφράζοντας τις προσωπικές του ιδεολογικές απόψεις, ο Σαμπίς προσθέτει ότι «είναι προφανές πως η Κύπρος αποτελεί μία σημαντική στρατιωτική βάση» για την «διασφάλιση της δεξιάς πλευράς του μετώπου του ΝΑΤΟ» έναντι της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και έναντι «των κομμουνιστών στη χώρα μας και ενδεχόμενων επιθέσεων των Μοσχοβιτών». Ρωτά, επίσης, πότε θα δηλώσει η κυβέρνηση την ετοιμότητά της να παράσχει βάσεις και στρατιωτικές διευκολύνσεις στους Βρετανούς και στους Αμερικανούς για την άμυνα του νησιού, καθώς επίσης και πότε θα «προβεί σε διπλωματικά, πότε θα δώσει μηνύματα και τις κατάλληλες απαντήσεις, πότε θα ανοίξει μέτωπο ενάντια στις προκλήσεις των Ελλήνων συνωμοτών και της κομμουνιστικής πέμπτης φάλαγγας»¹⁶.

Η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης Παπάγου το καλοκαίρι του 1954 να προσφύγει στα Ηνωμένα Έθνη για την υπόθεση της Κύπρου, αποτέλεσε τον καταλυτικό παράγοντα, τη λυδία λίθο που θα οδηγούσε οριστικά πλέον την νεοεκλεγείσα τουρκική κυβέρνηση Μεντερές να υιοθετήσει τη στάση που επιζητούσε τόσο ο Σαμπίς, όσο και οι οργανώσεις νεολαίας που είχαν κινητοποιηθεί πολιτικά από χρόνια στην υπόθεση της Κύπρου. Ήδη ο τουρκικός Τύπος από τις αρχές του 1954 είχε ξεκινήσει μία πολύ πιο έντονη και συχνή αρθρογραφία για το ζήτημα. Τον Αύγουστο του 1954 ιδρύεται κατόπιν σχετικών εντολών του Μεντερές η διαβόητη οργάνωση «Η Κύπρος είναι Τουρκική» (Kibris Turktur). Σημαντικό ρόλο στη δημιουργία της διαδραμάτισαν οι προαναφερθείσες «Εθνική Φοιτητική Ομοσπονδία Τουρκίας και Εθνική Ένωση Τούρκων Φοιτητών». Πριν καταγραφεί επισήμως ως οργάνωση τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, είχε συγκροτηθεί ως επιτροπή, με στόχο να υπερασπίσει την υπόθεση των Τουρκοκυπρίων στα Ηνωμένα Έθνη, αλλά και να οργανώσει διαδηλώσεις υποστήριξης σ' ολόκληρη τη χώρα. Μέλη της ήταν ο δικηγόρος και επιμελητής έκδοσης της «Χουρριέτ», Χικμέτ Μπιλ, ο επικεφαλής της «Εθνικής Φοιτητικής Ομοσπονδίας Τουρκίας» Χιουσαμεττίν Τζάνοζτουρκ, ο δικηγόρος και δημοσιογράφος Ορχάν Μπιργκίτ, ο δημοσιογράφος Αχμέτ Εμίν Γιαλμάν, ο φοιτητής Ζιγιά Σομέρ, ο δικηγόρος και πρόεδρος μιας εξίσου

¹⁶ Emre Aykos, Sanem Yamak, Suat Soylemez, "T. C. Basbakanlik Cumhuriyet arsivi ndeki Belgelerde Kibris", *Journal of Turkish Studies*, 34, vol. 14(2008). Πρόκειται για επιθεώρηση που εκδίδει το λεγόμενο «πανεπιστήμιο Ανατολικής Μεσογείου» στην κατεχόμενη Αμμόχωστο. Στο συγκεκριμένο τεύχος οι ανωτέρω τούρκοι ερευνητές εκδίδουν για πρώτη φορά έγγραφα σχετικά με την κύπρο της περιόδου 1923-1960, τα οποία βρίσκονται στα αρχεία της Πρωθυπουργίας για τη Ρεπουμπλικανική Περίοδο.

δραστήριας οργάνωσης, του «Συλλόγου τουρκοκυπριακής Κουλτούρας» (Kibris Turk Kultur Dernegi), Χασάν Νεβζάτ Καράγκιλ, καθώς και ο δημοσιογράφος Κιαμίλ Ονάλ. Αρκετοί από τους προαναφερθέντες αποδείχθηκε πως είχαν σχέσεις είτε με τις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες, είτε με το περιβόητο Γραφείο Ειδικού Πολέμου των Τουρκικών ενόπλων δυνάμεων¹⁷.

Παρά το γεγονός ότι ο Μεντερές είχε λάβει την απόφαση να κινητοποιήσει τον μηχανισμό οργάνωσης διαδηλώσεων για το Κυπριακό, δημοσίως δήλωνε ότι αντιτίθεται σε τέτοιου είδους πρακτικές. Έτσι, στις 5 Σεπτεμβρίου 1954, με αφορμή την τοποθέτηση στα Ηνωμένα Έθνη του Μονίμου Αντιπροσώπου της Ελλάδας, Χρήστου Ξανθόπουλου-Παλαμά, εκδηλώνει την αντίθεσή του στα συλλαλητήρια και μάλιστα υπερθεματίζοντας τονίζει ότι «η κυβέρνηση εδώ και εβδομάδες έχει θέσει υπό ευρεία και αυστηρή απαγόρευση τη διεξαγωγή και πολιτικοποίησή τους». Ανακοινώνει επίσης ότι η κυβέρνηση έχει «απορρίψει με απόλυτο τρόπο» τη διεξαγωγή συλλαλητηρίων για την επέτειο της 9ης Σεπτεμβρίου στη Σμύρνη, κατηγορεί την Ελλάδα ότι

¹⁷ Dilek Guven, Cumhuriyet Donemi Azinlik Politikolari Baglaminda 6-7 Eylul Olaylari (Τα γεγονότα της 6ης-7ης Σεπτεμβρίου 1955 στο πλαίσιο των Μειονοτικών Πολιτικών της Ρεπουμπλικανικής Περιόδου) (Istanbul: Tarih Vakfi Yurt Yayinlari, 2005), σελ.56-57. Fatih Gullapoglu, Tanksiz Topsuz ! Harekat, (Επιχείρηση χωρίς άρματα μάχης και κανόνια) (Istanbul:Tekin Yayinlari,1991), στο οποίο περιλαμβάνεται συνέντευξη του συγγραφέα με τον στρατηγό Σαμπρί Γκιμιπέσογλου, ο οποίος αναφέρει ότι τα Σεπτεμβριανά του 1955 στην Κωνσταντινούπολη «οργανώθηκαν με εξαιρετικό τρόπο από το Γραφείο Ειδικού Πολέμου» και «πέτυχαν τον στόχο τους».

επιτρέπει τις διαδηλώσεις για το Κυπριακό χωρίς να υπολογίζει ότι μπορεί «ευλόγως» να προκληθούν αντίστοιχες αντιδράσεις και στην Τουρκία, αλλά σημειώνει ότι οι ίδιοι δεν θα επαναλάβουν το λάθος αυτό που διαπράττει «η φίλη και σύμμαχος χώρα». Υπενθυμίζει και το Βαλκανικό Σύμφωνο που προσφάτως είχαν υπογράψει οι δύο χώρες, ενώ δεν χάνει την ευκαιρία να επαναλάβει ότι τέτοιου είδους κινητοποιήσεις απειλούν την ενότητα του ελεύθερου κόσμου. Σε έναν εμφανή συσχετισμό με τη διαγραφόμενη κομμουνιστική απειλή σε έναν διπολικό κόσμο, εύχεται να κατανοήσει η «φίλη και σύμμαχος Ελλάδα το πραγματικό νόημα μιας κινήσεως στο Κυπριακό, η οποία ενδύεται τον θρησκευτικό μανδύα και συμπεριφέρεται ως εάν να επιδίωκε την εκπλήρωση εθνικών πόθων», δηλώνοντας ότι «η κυβέρνηση παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τα γεγονότα και δεν χάνει λεπτό από τα μάτια της όχι μόνο τη διαφύλαξη των εθνικών μας συμφερόντων, αλλά και τα κοινά συμφέροντα του μετώπου μας, το οποίο υπερασπίζεται την ειρήνη, την ελευθερία και τις προσπάθειες των εθνών για ανεξαρτησία». Τέλος, επαναλαμβάνει ότι η κυβέρνηση όπως δεν επιθυμεί την δημιουργία προκλήσεων στο Κυπριακό από άλλους, έτσι ακριβώς είναι αποφασισμένη να μην επιτρέψει την πραγματοποίηση διαδηλώσεων και στην Τουρκία¹⁸.

Παρά τις δημόσιες τοποθετήσεις αυτές του Τούρκου Πρωθυπουργού, όμως, ένα συνολικό πολιτικό σχέδιο για την Κύπρο και το Κυπριακό δεν είχε τύχει ακόμη συνολικής επεξεργασίας από την Κυβέρνηση και το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών. Όπως αναφέρει ο πρέσβης Μαχμούτ Ντικερντέμ, η κυβέρνηση Μεντερές «καταδύθηκε» σε ένα περίπλοκο πρόβλημα, «του οποίου τις νομικές, πολιτικές, στρατιωτικές, ακόμη και τις ιστορικές και εθνοτικές πλευρές του ουδείς γνώριζε»¹⁹. Παράλληλα, είχε «μέρα παρά μέρα» στο υπουργείο Εξωτερικών και τους ανησυχούντες εκπροσώπους των Τουρκοκυπρίων, Φασίλ Κιουτσούκ και Φαϊζ Καϊμάκ, οι οποίοι προσπαθούσαν να διαγνώσουν τις προθέσεις της κυβέρνησης. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, ο Μεντερές ανέθεσε στον νεοεκλεγέντα τον Μάιο του 1954 βουλευτή Φατίν Ρουστού Ζορλού, ως υπουργό Επικρατείας, να αναλάβει τη διαχείρισή του. Αμέσως ο «δραστήριος» νέος υπουργός συγκρότησε μία επιτροπή στο υπουργείο Εξωτερικών υπό την προεδρία του, αποτελούμενη από τους Ρουστού Ερντέλχουν, υπαρχηγό του τουρκικού Γενικού Επιτελείου, Μουχαρρέμ Νουρί Μπιργκί, Γενικό Γραμματέα υπουργείου Εξωτερικών, Σεττάρ Ιλκσέλ, πρέσβη της Τουρκίας στην Αθήνα, καθώς και εκ των Γενικών Διευθυντών του Τ/ΥΠΕΞ τους Μαχμούτ Ντικερντέμ και Ορχάν Εράλπ.

¹⁸ Ayin Tadrihi, ο.π.5 Ιουλίου 1954

¹⁹ Dikerdem, ο.π., σελ.124.

Ο Ζορλού έθεσε και τους στόχους της συγκεκριμένης επιτροπής, οι οποίοι ήταν: «α) Να αποδειχθεί με έγγραφα και να καταδειχθεί στην παγκόσμια κοινή γνώμη ότι η Τουρκία έχει δικαίωμα λόγου στην Κύπρο τουλάχιστον όσο και η Ελλάδα, β) να παρασχεθεί κάθε είδους αναγκαία βοήθεια στους Τουρκοκυπρίους μέχρι την επίλυση του προβλήματος και να αυξηθεί η ικανότητά τους να αντέξουν στην πίεση». Όπως διηγείται ο Ντεκερντέμ, «πρώτη δουλειά του Ζορλού ήταν η προετοιμασία ενός «λευκού εγχειριδίου» το οποίο θα περιλάμβανε την τουρκική άποψη για την Κύπρο και θα διανεμόταν διεθνώς μέσω των αντιπροσωπιών μας στο εξωτερικό. Ο Γενικός Γραμματέας Μπιργκί εργάστηκε νυχθημερόν και συνέλεξε όλα τα έγγραφα που καταδείκνυαν τους στενούς δεσμούς Κύπρου και Τουρκίας από άποψη ιστορική, γεωγραφική, εθνολογική, πολιτιστική και στρατιωτική. Το «λευκό εγχειρίδιο» που ετοιμάστηκε, μεταφράστηκε στα αγγλικά και στα γαλλικά και διανεμήθηκε στις αντιπροσωπίες μας στο εξωτερικό»²⁰.

Εν τω μεταξύ τον Σεπτέμβριο είχε τελεσφορήσει η προσπάθεια της Ελλάδας να συζητηθεί το Κυπριακό στην Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, όπου και ξεκίνησε να συζητείται τον Δεκέμβριο του 1954. Τις τουρκικές θέσεις υποστήριξε ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Τουρκίας πρέσβης Σελίμ Σάρπερ, η τοποθέτηση του οποίου μπορεί να θεωρηθεί η πρώτη δημόσια συγκροτημένη επιχειρηματολογία της τουρκικής πλευράς για την Κύπρο και το Κυπριακό. Ξεκινώντας την τοποθέτησή του, ο Σάρπερ έκανε λόγο για ένα «τεχνητό ζήτημα» που έχει προκαλέσει «τεχνητό θόρυβο» και αποτελεί μια «εσφαλμένη κίνηση». Συνέχισε επιχειρηματολογώντας εκτενώς επί νομικής βάσης, σε σχέση με τα όσα προέβλεπε ο καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών. Σύντομα προχώρησε σε μία επίθεση εναντίον της Ελλάδας, υποστηρίζοντας ότι η λέξη «Ένωση» που περιλαμβάνεται στις «προπαγανδιστικές προσοφύρες» για το Κυπριακό ισοδυναμεί με τη γερμανική λέξη 'Anschluss' (προσάρτηση), χρησιμοποιώντας τον συγκεκριμένο παραλληλισμό με προφανή στόχο να συνδέσει έμμεσα την Ελλάδα με τη ναζιστική Γερμανία και να προκαλέσει τα αντίστοιχα συναισθήματα στο ακροατήριο. Ο Σάρπερ ανέλυσε στη συνέχεια τους γεωγραφικούς, γεωλογικούς κλιματικούς, βοτανικούς, ζωολογικούς, ιστορικούς, δημογραφικούς και οικονομικούς λόγους για τους οποίους η Τουρκία νομιμοποιείται να ενδιαφέρεται έντονα για την Κύπρο, ενώ αντιθέτως η Ελλάδα για κανέναν από τους παραπάνω λόγους δεν δικαιούται να εκδηλώνει αντίστοιχο ενδιαφέρον. Έτσι, σύμφωνα με την επιχειρηματολογία του, η Κύπρος αποτελεί φυ-

²⁰ Στο ίδιο, σελ. 124-125

οική προέκταση της Ανατολίας, βρίσκεται μόλις 40 μίλια από τις νότιες ακτές της και 600 από τις ακτές της Ελλάδας, υπήρξε για 307 χρόνια «υπό την έμπρακτη και νόμιμη διοίκηση της Τουρκίας» (sic) ουδεμία φυλετική σχέση έχει με τον ελληνισμό, καθότι οι κάτοικοί της, αν και μιλούν την ελληνική αποτελούν μέρος μιας ακαθορίστου πανσπερμίας φυλών, που διαβιούν στην νοτιοανατολική Μεσόγειο και είναι γνωστοί ως Λεβαντίνοι, ενώ οι «άνω των 100.000» Τούρκοι του νησιού έλκουν την καταγωγή τους απευθείας από τους τούρκους της Μικράς Ασίας που μετανάστευσαν στο νησί κατά περιόδους στη διάρκεια της Οθωμανικής κυριαρχίας και είναι «από απόψεως φυλετικής, ηθών, εθίμων και παραδόσεων γνήσιοι Τούρκοι». Αντιστοίχως, η Κύπρος εξαρτάται οικονομικά από την Ανατολία, η οποία είναι η «ενδοχώρα» της, ενώ η Ελλάδα δεν δύναται λόγω αποστάσεων να συμβάλει οικονομικά.

Οι κατηγορίες εναντίον της Ελλάδας συνεχίστηκαν. Δημιουργεί θόρυβο για το ζήτημα και το «πνίγει» στη δημαγωγία, καταπατά κάθε έννοια διεθνούς δικαίου και σχίζει τις υφιστάμενες διεθνείς συνθήκες ζητώντας να πάρει τιμήμα εδάφους ενός άλλου κράτους, πράγμα που αντίκειται στις αρχές του ΟΗΕ. Ο Σάρπερ προχωρεί και σε μία νομική και θεωρητική ανάλυση των εννοιών του «λαού» και του «έθνους», για να αποφανθεί περί των δυσκολιών που έχει η πρακτική εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης, όταν αυτή συγκρούεται με την αρχή της «κρατικής κυριαρχίας». Χρησιμοποιώντας παράδειγμα από την ιστορία, αναφέρει ότι μεταξύ 1871 και 1910 μισό εκατομμύριο Γάλλοι εγκατέλειψαν την Αλσατία-Λωρραίνη, όπου η Γερμανία εγκατέστησε κατόπιν 300.000 Γερμανούς, αναρωτώμενος τι θα γινόταν αν εφαρμοζόταν η αρχή της αυτοδιάθεσης. Επιχειρεί να καταδείξει αντιστοιχίες στο παράδειγμα και με τον πληθυσμό της Κύπρου, ισχυριζόμενος ότι οι Τούρκοι αποτελούσαν την πλειοψηφία στο νησί έναντι «μιας κοινότητας που μιλούσε ελληνικά».

Επιτίθεται εναντίον της Ορθοδόξου Εκκλησίας, καταλογίζοντάς της ότι δεν περιορίζεται στα θρησκευτικά της καθήκοντα, αλλά εκμεταλλευόμενη την επιρροή της, ανακατεύεται στα εγκόσμια και στις πολιτικές υποθέσεις «πρωταγωνιστώντας στις προκλήσεις». Παραθέτει μια αποστροφή του προλαλήσαντος Μονίμου Αντιπροσώπου της Βρετανίας, Sellwyn Lloyd, ο οποίος κινδυνολογώντας είχε προειδοποιήσει πως το γεγονός ότι μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει σύγκρουση μεταξύ των «εθνοτικών ομάδων» της Κύπρου μπορεί να ανατραπεί, θέτοντας την Ολομέλεια «ενώπιον των ευθυνών της» απέναντι σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, αν κρατήσει στην ατζέντα της το θέμα του κυπριακού. Ο Σάρπερ, μάλιστα, σχολιάζει χαρακτηριστικά: «Τα λόγια αυτά που διατυπώθηκαν από τον αξιωματούχο ενός υπεύθυνου κράτους όπως η Αγγλία,

είμαι σίγουρος ότι θα ληφθούν σοβαρά υπόψη από την αξιότιμη Αντιπροσωπία».

Επαναλαμβάνοντας ότι πρόκειται για ένα «τεχνητό ζήτημα», εκφράζει τη βεβαιότητά του ότι οι κάτοικοι του νησιού «παρά τις αμέτρητες προκλήσεις κοιτούν τη δουλειά τους, διαβιούν σε καθεστώς ασφάλειας και ελευθερίας» και ότι η Βρετανία έχει ήδη ξεκινήσει τις μεταρρυθμίσεις που θα επιτρέψουν την προοδευτική μεταβίβαση της εξουσίας στον ντόπιο πληθυσμό, και μάλιστα παρά τις «φασαρίες» του 1931, τις «αρνητικές εμπειρίες του παρελθόντος και τις συστηματικές προκλήσεις αναφορικά με την Ένωση, γνωστοποίησε στην συνέλευση ότι θα χωρήσει με την εφαρμογή ενός νέου Συντάγματος».

Επικροτώντας, αναφέρει πως η τουρκική θέση είναι ότι πρέπει να χωρήσουν προοδευτικά οι βρετανικές μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της αυτονομίας, έτσι ώστε να αποτραπεί ο προσανατολισμός του πληθυσμού προς άλλες ατραπούς.

Καταλήγοντας στην τοποθέτησή του, ο Τούρκος πρέσβης επισημαίνει την «ευαισθησία και την αγωνία» με την οποία παρακολουθεί την υπόθεση του Κυπριακού η κοινή γνώμη και ο Τύπος στην Τουρκία, προειδοποιώντας ότι σε κάθε περίπτωση που τεθεί θέμα «μέλλοντος και πεπρωμένου» της Κύπρου, τίποτε δίκαιο δεν μπορεί να προκύψει χωρίς τη συνεργασία και την επιτυχή συμμετοχή της Τουρκίας. Προεκτείνοντας, μάλιστα τη σκέψη του αναφέρει και τα εξής:

«Εξάλλου δεν είναι μόνο η Κύπρος. Κολλημένα στις ευλογημένες ακτές της Ανατολίας μας και στα Δαρδανέλια, συμπληρωματικό και αναπόσπαστο κομμάτι τους είναι τα νησιά του Αιγαίου, των οποίων ένα τμήμα είναι ακριβώς και εξολοκλήρου στην ίδια κατάσταση με την Κύπρο. Οι κυβερνήτες της Τουρκίας δεν θέλησαν να ακουμπήσουν τα τραύματα αυτά ούτε παλαιότερα, ούτε τώρα και ο λόγος είναι ότι Τουρκία και Ελλάδα βρίσκονται ενώπιον πολύ μεγαλύτερων κινδύνων και οφείλουν να κυριαρχούν πλήρως στον νου και στη συνείδησή τους προκειμένου να αντισταθούν στον Σλαβικό και Μπολσεβικικό χείμαρρο. Αν όμως η υπόθεση πάει στα συλλαλητήρια του δρόμου και στις κραυγές του όχλου, τότε οι Έλληνες θα έχουν την ευκαιρία να ακούσουν την υψηλή, υπερήφανη και ευγενή φωνή του Τούρκου»²¹.

²¹ Όλη η ομιλία του Σελίμ Σάρπερ στο Ayin Tarihi, ο.π. 15 Δεκεμβρίου 1954.

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ (1950-1955)

Εννέα μήνες αργότερα, τη νύχτα της 6ης-7ης Σεπτεμβρίου 1955, οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης είχαν την ατυχία να γίνουν μάρτυρες, κυριολεκτικά και μεταφορικά, της στριγκής αυτής φωνής και τα επόμενα χρόνια μαζί με τους Έλληνες της Κύπρου και της ηπειρωτικής Ελλάδας να κατανοήσουν εμπράκτως και απολύτως την καταπληκτική καταληκτική προειδοποίηση του Τούρκου πρέσβη στον ΟΗΕ.

«Από τη μία μεριά να είναι έτοιμος να προτάξει τα στήθη του χάριν των ίδιων ιδανικών και από την άλλη να τον χτυπούν πισώπλατα, είναι κάτι που δεν χωρεί στον νου της γενναιότητας του τούρκου. Για όσους δεν θέλουν να μαζέψουν τα μυαλά τους στα κεφάλια τους, εν ανάγκη αυτό μπορεί να επιβληθεί και με το ζόρι»²².

²² Στο ίδιο